

(Слободан Антонић*, *Лоша бесконачност – прилози социологији српског друштва*, Службени гласник, Београд, 2012, стр. 233)

Издавачка кућа Службени гласник је 2012. године објавила књигу Слободана Антонића:

Лоша

бесконачност

–

прилози

социологији

српског

друштва

, са рецензијама академика Косте Чавошког и академика Данила Басте. У књизи

Лоша бесконачност – прилози социологији српског друштва

представљене су ауторове студије настале као резултат његовог учествовања у научним пројектима:

Друштвени актери и друштвене промене од 1990 до 2010

и

Изазови нове друштвене интеграције у Србији: концепти и актери“

изведеним на Институту за социолошка истраживања на Филозофском факултету у Београду. Књига се састоји од шест поглавља: 1.

Постоји ли у Србији транснационална капиталистичка класа (ТНКК)

; 2.

Компрадорска и национална буржоазија: класна структура у Србији;

3.

Светскосистемски аспекти кризе и Србија;

4.

Транснационалне структуре и српско образовање;

5.

Српска транзиција и истакнуте личности;

6.

Евроскептицизам у Србији.

Период током којег су ових шест студија писане, од 2008. до 2012. године, јесте период кризе светског неолибералног капитализма. Две деценије пре него што ће избити светска финансијска криза, након рушења Берлинског зида почео је талас убрзане глобализације, економског успона земаља центра светског капиталистичког система и

Крај српске транзиције?

Пише: Лорна Штрбац
субота, 06 јул 2013 12:07

један од најзначајнијих процеса 20. века – процес комплетне трансформације бивших социјалистичких земаља по неолибералном моделу реформи. Исходи процеса транзиције бивших социјалистичких земаља тада су могли само да се наслућују и претпостављају. Но, данас двадесет и три године након пада Берлинског зида ми се више не крећемо у оквиру претпоставки, него у оквиру искуствених чињеница које говоре о стању у којем се налазе земље које су прошле кроз процесе транзиције. Са друге стране, данас у време кризе неолибералног капитализма, земље центра светског капиталистичког система, некада узори неразвијеним земљама и земљама у развоју, постале позорнице све учесталијих и масовнијих протеста кроз које се артикулише она стварност коју су представници глобалног капитала и неолибералне интелигенције чинили невидљивом, непостојећом. У књизи која има такав наслов који као да скоро у целости артикулише не само ауторов доживљај стварности, него и наш заједнички, и то не само у Србији, него и у читавом низу земаља, посебно земаља југоисточне Европе, Слободан Антонић се не бави социјалним и политичким потресима који имају транснационалну димензију, односно потресима који се дешавају широм Европе и САД. Његова књига: *Лоша бесконачност – прилози социологији српског друштва* посвећена је Србији.

У уводу књиге аутор каже: „Овај нараштај био је уверен да је петookтобарском „срећном револуцијом“ коначно пронашао кључ за улазак у „златни дворац“ светске историје. Али, није прошло ни десетлеће, а већ се видело да се, без обзира на сву нашу хитњу, граница само померила, те да је она испред нас, једнако чврста и несавладива као што је била и током протекла два века“ (Антонић, 2012: 9). Модернизација Србије, односно бекство од вишевековног периферијског статуса, интеграција у средиште светског капиталистичког система био је циљ који су постављале све владе после пада Слободана Милошевића. Исти циљ постављан је више пута у политичкој историји Србије, али он никада није остварен. Због тога саму модернизацију Србије Слободан Антонић одређује користећи термин „лоша бесконачност“ преузет из Хегелове филозофије. „То рђаво бесконачно јесте неуспешно превазилажење неке датости, тако да се она заправо само поново производи.“ (Антонић, 2012: 9). Хегелов термин „лоша бесконачност“ налази се у наслову

Крај српске транзиције?

Пише: Лорна Штрбац
субота, 06 јул 2013 12:07

књиге, и тај снажан наслов артикулише ауторово поимање стварности сопствене земље у којој се кроз дужи временски период перпетуира исти скуп феномена као што су одсуство суверености, аутономне државне политике, социјалне стабилности, демократије, поштовања социјалних и политичких права, док се сви покушаји мењања овакве стварности у досадашњој историји на крају показују као неуспешни. Аутор у уводу књиге такође сугерише будућим истраживачима постављање питања узрока који креирају такву стварност током последња два века, као и питање да ли је могуће изменити такву стварност и како? У овој књизи Слободан Анонић покушао је да са позиције транснационалне перспективе, односно, светскосистемског приступа, који комбинује са стратификационим и индивидуално-бихејвиоралним, осветли начин на који су конституисане виша и виша средња класа у Србији током прве деценије 21. века (постављајући хипотезу да су оне интегрисане у транснационалне структуре), да одреди карактер елите у Србији, улогу структура и истакнутих појединаца током транзиције у Србији, као и резултате и домете саме транзиције.

У првом поглављу: „Постоји ли у Србији транснационална капиталистичка класа (ТНКК)“ аутор нас теоријски уводи у проблем наводећи мишљења малезијског социолога Ембонга о томе да је глобализација транснационално преустројила класне односе, Склера о постојању транснационалне капиталистичке класе са четири њене фракције (корпоративна, етатистичка, технократска, конзументистичка), Робинсона о постојању транснационалне државе која се рађа на рушевинама националних држава, и Лаша и Панарина о транснационалној елити коју чине делови друштва интегрисани у транснационалне структуре. С обзиром на то да је Србија након пада Слободана Милошевића обновила своје учешће у економским, културним и политичким интернационалним односима, затим, имајући у виду да су транснационалне установе попут Међународног монетарног фонда, Светске банке, Савета Европе, разне мултинационалне корпорације након 2000. године својим активностима учествовале у економском и политичком животу Србије, логично је да се међу социолозима појавила идеја да би се врх српског друштва могао посматрати као део транснационалних структура.

Да је врх српског друштва део транснационалних структура, аутор сматра радном хипотезом, а за читаво штиво прве главе каже да је у методолошком погледу више реч о истраживачком огледу, него о целовитом и исцрпном научном објашњењу. Да би одговорио на питање да ли се српска елита може сматрати делом траснационалне капиталистичке класе, Слободан Антонић наводи веома интересантно и значајно социолошко истраживање које су спровели социолози Владимир Вулетић и Младен Лазић 2007. године у оквиру пројекта Интјун. У узорку за Србију налазило се 120 припадника политичке и економске елите, 63 посланика из свих парламентарних странака, 17 припадника извршне власти са нивоа министара и државних секретара итд. Ово истраживање показује специфичне резултате. По тврдњама припадника српске политичке и економске елите она спада међу пословно најинтегрисаније елите у Европи и најмање везане за сопствену земљу. Питање да ли је српска елита део транснационалних структура није само академско питање. У Србији, по мишљењу Слободана Антонића, не само што постоји неолиберализам као идеологија, „оно што је за Србију карактеристично, а што можда нашу земљу разликује од других друштава у транзицији, јесте постојање једне екстремне варијанте ТНKK идеологије, са крајњим елитизмом, антипопулизмом и антикомунитаризмом“ (Антонић, 2012:28). Слободан Антонић постојање екстремне варијанте неолиберализма доказује навођењем исказа припадника пословне елите, политичке елите, бројних интелектуалаца, као и цитирањем делова програма политичких странака у Србији.

Један од најзанимљивијих делова књиге јесте онај у којем аутор поставља следећу хипотезу: „Глобална транснационална капиталистичка класа и њени локални представници прихватају и потпомажу један средњокласни покрет, чија је идеологија само екстремна варијанта идеологије горње класе, транснационалне капиталистичке класе.“ (Антонић, 2012:13) Аутор књиге испитује не само корен неолиберализма, него и разлог због којег је екстремна варијанта овог идеолошког становишта прихваћена од стране средње класе у Србији. Екстремну варијанту неолиберализма Слободан Антонић сматра изразом особене социјалне панике транзицијом уздрмане средње класе

„Деведесете године биле су време социјалне и економске фрустрације за већину припадника средњих градских слојева у Србији. Након пада Милошевићевог режима (2000) ти слојеви су очекивали брз повратак на пређашњи стандард и добијање статуса какав су имали током седамдесетих и осамдесетих година. Како се то није десило, у делу тих слојева наступила је типична социјална паника“ (Антонић, 2012:40).

У другом поглављу: „Компрадорска и национална буржоазија – класна структура у Србији“, Слободан Антонић следећи мишљење малезијског социолога Ембонга о томе да је глобализација преустројила класне односе, те да су истраживања класа која се задржавају на нивоу простих друштава постала архаична, предлаже транснационалну перспективу у истраживању начина на који се обликују виша и виша средња класа. Аутор класне положаје види као места на којима се остварује системска рента заснована на контроли понуде, систем посматра као светски капиталистички систем који има центар и периферију, док из неомарксизма преузима називе за разне фракције виших слојева које се у (полу)периферијским земљама боре око карактера и висине ренте, те у оквиру више и више средње класе разликује компрадорске и национално-модернизаторске слојеве, који се разликују по материјалном положају и идеологији и вредносном систему. „Такође, главне друштвене и политичке борбе унутар појединих земаља могу се посматрати као борбе за промену или очување положаја у систему који омогућава или да се користи рента, или да се буде експлоатисан, или у неутралном положају“ (Антонић, 2012:55).

На полупериферији или периферији светског капиталистичког система постоје две кључне стратегије којима виши слојеви могу променити свој положај на основу којих разликујемо компрадорску и национално-модернизаторску елиту. Прва стратегија је давање подршке оним аспектима глобалне интеграције земаља у транзицији који воде проширењу монополских структура и увођењу системске ренте на рачун нижих слојева и добијање права на уживање једног дела тако увећане ренте. Актере ове стратегије називамо компрадорском елитом. Друга стратегија, чији се актери називају национално-модернизаторском буржоазијом, јесте очување локалног подсистема у коме је стопа системске ренте нижа него у глобалном систему, уз настојање да се уђе у немонополске, али и монополске сегменте слободног тржишта, и да се преко повећања специјализације и продуктивности, поправи сопствени положај, а посредно и положај нижих слојева. Компрадорску елиту, која је главни агент глобалног капитала у (полу)периферијским земљама, сачињавају три њена слоја – компрадорска политичка и пословна елита, компрадорска интелигенција и компрадорска буржоазија.

Крај српске транзиције?

Пише: Лорна Штрбац
субота, 06 јул 2013 12:07

